

### Adabiyotlar

1. Mirziyoyev Sh.M. Xalqimizning roziligi bizning faoliyatimizga berilgan eng oliy bahodir.
2. Usmonov R. Saodatnoma.
3. International Mathematics Olympiad-2019.
4. IZho Olympiad (2018;2020).
5. Ulfat Mahkamov. Odob axloq saboqlari.

## Феруза ШЕРМАНОВА

Қори Ниёзий номидаги илмий  
тадқиқот институти  
таъин докторанти

## МАКТАБГАЧА ТАЪЛИМ ТИЗИМИДА ТАРБИЯЧИ- ПЕДАГОГЛАРНИНГ МЕДИА АХБОРОТ САВОДХОНЛИГИНИ ОШИРИШ ДОЛЗАРБ МУАММО СИФАТИДА

*Бугунги кунда таълим соҳасининг барча бўғинларида медиа таълим ўзига хос ўрни бор. Ҳозирги вақтда мактабгача таълим соҳасида ҳам медиатаълим имкониятларидан фойдаланиб, болаларнинг ижодий имкониятларни ривожлантиришига хизмат қилади. Ушбу мақола таълим муассасарида медиа таълимнинг ўзига хос имкониятлари ҳақидаги фикрлар баён этилган.*

**Калит сўзлар:** медиатаълим, мактабгача таълим, креативлик, информацион муҳит, техник воситалар, ахборот, мулоқот маданияти.

*Сегодня медиаобразование играет особую роль во всех сферах образования. В настоящее время в сфере дошкольного образования развитию творческих возможностей детей способствует использование возможностей среднего образования. В данной статье рассматриваются взгляды на специфические возможности медиаобразования в образовательных учреждениях.*

**Ключевые слова:** медиаобразование, дошкольное образование, творчество, информационная среда, технические средства, информация, коммуникативная культура.

*Today, media education plays a special role in all areas of education. Currently, in the field of preschool education, the use of secondary education opportunities contributes to the development of children's creative abilities. This article examines the views on the specific possibilities of media education in educational institutions.*

**Key words:** media education, preschool education, creativity, information environment, technical means, information, communication culture.

Дунёда инсон онги ва қалби учун кураш кун сайин шиддатли тус олиб, мамлакатлар мафкуравий манзараси ўзгариб бормоқда. Геополитик мақсадлар ва мафкуравий сиёсатнинг қўшилиб бораётгани, мустақилликни қўлга киритган мамлакатларда мафкуравий тамойиллар аҳамиятининг ошиб бораётгани, мафкуравий жараёнларнинг глобаллашаётгани, педагогика назарияси ва амалиёти олдида ушбу жараёнларга мос келадиган, янги фикрловчи ёш авлодни тарбиялаш долзарб вазифага айланди. Бу ҳақда Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёев қайд этганидек: “Жамиятимизда аҳоли, айниқса, ёш йигит-қизларимизнинг маънавий ва маърифий савиясини доимий юксалтириш – биринчи даражали аҳамиятга эгадир. Шу боис, “**Миллий тикланишдан – миллий юксалиш сари**” деган дастурий ғоя асосида, ёшларни она юртга садоқат руҳида тарбиялаш, уларда ташаббускорлик, фидойилик, ахлоқий ғазилатларни шакллантириш – ўта шарафли вазифадир” [1],- дея таъкидлагани бежиз эмас.

Мамлакатимизда “Таълим тўғрисида”ги Қонун ва Кадрлар тайёрлаш миллий дастурининг қабул қилиниши ва унинг асосида амалга оширилаётган узлуксиз таълим тизимидаги ислохотлар устувор аҳамият касб этиб, таълим сифатини такомиллаштириш борасида янги талабларни юзага келтирди.

Таълим тизимининг сифат даражасини ошириш таълим стандартлари ва ўқув дастурларини замонавий талабларни ҳисобга олган ҳолда танқидий таҳлил қилиш ҳамда янгилаш билан бир қаторда, таълим муассасаларида педагогик жараёнларни ташкил этиш ва уни бошқариш тизимини ҳам такомиллаштиришни тақозо этади. Чунки, ҳозирги кунда таълим муассасаларида яратилаётган замонавий шароит ва имкониятлардан самарали фойдалана оладиган, ўз ишига нисбатан талабчан,

ахборот коммуникацион технологиялар бўйича чуқур билим ва савияга эга бўлган таълим муассасаси, оила ва маҳалла ҳамкорлигини йўлга қўя оладиган ҳамда ўзини-ўзи ривожлантирувчи раҳбар ва педагог кадрларнинг фаолият кўрсатишини талаб қилмоқда. Бу ҳақда Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг жорий йилнинг 24 январдаги Олий Мажлисга Мурожаатномасида “...биз Ўзбекистонни ривожланган мамлакатга айлантиришни мақсад қилиб қўйган эканмиз, бунга фақат жадал ислохотлар, илм-маърифат ва инновация билан эриша оламиз. Бунинг учун, авваламбор, ташаббускор ислохотчи бўлиб майдонга чиқадиган, стратегик фикр юритадиган, билимли ва малакали янги авлод кадрларини тарбиялашимиз зарур. Шунинг учун ҳам боғчадан бошлаб олий ўқув юртигача – таълимнинг барча бўғинларини ислох қилишни бошладик. Нафақат ёшлар, балки бутун жамиятимиз аъзоларининг билими, савиясини ошириш учун аввало илм-маърифат, юксак маънавият керак. Илм йўқ жойда қолоқлик, жаҳолат ва албатта, тўғри йўлдан адашиш бўлади.

Шарқ донишмандлари айтганидек, **“Энг катта бойлик – бу ақл-заковат ва илм, энг катта мерос – бу яхши тарбия, энг катта қашшоқлик – бу билимсизликдир!”**

Шу сабабли ҳаммамиз учун замонавий билимларни ўзлаштириш, чинакам маърифат ва юксак маданият эгаси бўлиш узлуксиз ҳаётини эҳтиёжга айланиши керак” [1] дея билдирган пурҳикмат сўзлари юқоридаги фикрларнинг исботидир.

Бугунги кунда ёш авлодга таълим - тарбия бериш, фарзандларимизнинг баркамол, юксак тафаккур ва билимга эга бўлишида ота-оналар билан бир қаторда, мактабгача таълим ташкилотлари ҳамда тарбиячи педагогларнинг ўрни бекиёсдир. Бугунги кунда мамлакатимизда мактабгача таълим ташкилотлари фаолиятини янада такомиллаштириш борасида катта эътибор қаратилган.

Бу борада таълим сифати ва самарадорлигини ошириш йўналишида вужудга келаётган замонавий талаблар асосида мактабгача таълим ташкилотлари тарбиячи педагогларнинг билим савиясини таҳлил қилиш, ўрганиш, компетенциявий диагностика, яъни таълим сифатини баҳолашда замонавий технологияларини амалиётга татбиқ этиш, мактабгача таълим ташкилотлари (тарбиячи-педагог ва мутахассис) ходимларида малака оширишга бўлган эҳтиёжларни ўрганиш, таҳлил қилиш, объектив баҳолаш, мактабгача таълим ташкилотлари тарбиячиларининг касбий компетентлигини ривожлантириш ва уларнинг **медиа ва ахборот саводхонлиги бўйича билим савиясини янги методлар асосида** шакллантириш ҳамда мунтазам такомиллаштириб бориш масалаларини келтириш мумкин.

Сўнгги йигирма йил давомидаги техника ва технологиялар тараққиёти, ОАВ, ахборот манбалари ва ахборот етказиб берувчилари (кутубхоналар, архивлар, Интернет ва б.) фаолиятининг бекиёс кенгайишига олиб келиб, фуқароларга унинг улкан ҳажмидан фойдаланиш ва алмашилиш имконини яратди. Пировард натижада, фуқаролар ушбу ахборотнинг ишончли эканлигини баҳолаш, ўз фикрини эркин баён этиш борасидаги ҳуқуқларини тўлақонли амалга ошириш имкониятига эга бўлмоқда. Шунинг учун ҳам кун тартибига фуқароларнинг медиа ва ахборот саводхонлигини таъминлашдек долзарб масала кўндаланг қўйилмоқда [3].

Ҳозирги кунда ахборотларнинг мазмунини ҳам, уларни оммавий ахборот воситалари орқали тарқатиш усуллари ва йўллари ҳам назорат қилиш амалда қийин бўлиб бормоқда. Ахборотнинг бундай аралаш-қуралашлиги таъсирида ўқувчининг мустақил равишда тафаккур қилиши муаммоси, унинг қарашларини, қадриятларини ва идеалларини шаклланиши масалалари ўқувчи онгида ахборот оламини тартибга солиш йўллари излашни, ахборот билан муомала қилишнинг янги усул ва қўникмалар тизимини ишлаб чиқиш ҳамда шакллантиришни тақозо этмоқда.

Боз устига жаҳондаги таълим амалиётида бу соҳадаги изланишлар ўтган асрнинг 70-йилларидаёқ бошланган бўлиб бу эса педагогика фани олдида ўзига хос йўналиш – медиатаълим тизими пайдо қилди.

Медиатаълим, инсон ҳаётида фаол давом этадиган жараён бўлиб бу болаларга берилаётган билим, маълумотларнинг тез, тушунарли ва эса қоларли бўлишини таъминловчи таълим усулидир. Педагогнинг медиакомпетентлиги медиатаълимнинг натижаси бўлиб бу эса медиатаълим жарёнига хисса қўшадиган педагогнинг медиа ахборот саводхонлиги хисобланади.

Медиа ахборот саводхонлиги таркибини қуйидаги асосий тушунчалар ташкил этади:

- медиа саводхонлик;
- ахборот саводхонлиги;
- ўз фикрини эркин баён этиш саводхонлиги;
- кутубхона саводхонлиги;
- янгиликлар саводхонлиги;
- компьютер саводхонлиги;

- интернет-саводхонлиги;
- рақамли технологиялар соҳасидаги саводхонлик;
- киносаводхонлик;
- электрон ўйинлардан фойдаланиш саводхонлиги;
- телевизион саводхонлик, реклама соҳасидаги саводхонлик.

Шунингдек, медиа ва ахборот борасида етарли билим савияга эга бўлган тажрибали педагог куйидаги кўникмаларга эга бўлиши лозим:

- медианинг ва улар орқали тақдим этилаётган ахборот шакллариининг таъсирини яхши тушуниш;
- ўйланган ва мутақил қарорлар қабул қилиш;
- атроф-муҳит ҳақида янги маълумот олиш;
- умумийлик ҳиссининг шаклланишига кўмаклашиш;
- жамоавий дискурсни қўллаб қувватлаш;
- ҳаёти давомида узлуксиз таълим олиш;
- ахборотни яратиш;
- танқидий фикрлаш;
- медиадан ўзини намоён қилиш ва ижодий мақсадларда фойдаланиш;
- медиадан ўз хавфсизлигини таъминлаган ва ижтимоий маъсулиятни ҳис қилган ҳолда фойдаланиш;
- демократик жамият ҳаётида ва глобал ахборот тармоғида фаол иштирок этиш [4].

Юқоридаги кўникмаларга эга бўлган ҳар қандай педагог ходимда медиа саводхонлик шакллланган бўлади. Аммо бугунги кунда медиа воситалар мунтазам равишда шаклланиб бораётганлиги сабабли, ҳар бир педагог ходим ўзининг билим ва кўникмаларини мунтазам ва узлуксиз шакллантириб, янгилаб бориши учун маъсулдир. Бугунги кунда медиа ва ахборот саводхонлигига оид билим ва кўникмаларимизни фаол намоён қилиб борганимиз сайин уларнинг моҳиятини янада чуқурроқ англаб бораверамиз.

Мактабгача таълим ташкилотларида фаолият юритаётган тарбиячи педагоглар манбалардан келаётган ахборот оқимидан тўғри фойдаланиб, ўзининг билим ва малакаларини ривожлантириши учун керакли бўлган медиа ресурслардан оқилона фойдалана олиши таълим сифати ва самарадорлиги ошишига ижобий натижа беради. Шунингдек, мактабгача таълим ташкилотлари тарбиячилари медиакомпетентлигини шакллантириш орқали мактабгача ёшдаги бола қобилиятини медиасаводхонлик асосида такомиллаштириш, ижодкорлигини ривожлантириш ва улар қизиқишларини фаоллаштириш ҳозирги замоннинг муҳим вазифаларидан биридир.

Хулоса ўрнида шунини таъкидлаш лозимки, узлуксиз таълим тизимидаги ислохотлар таълим жараёнини ташкил этиш ва бошқариш механизмларини такомиллаштиришни, яъни таълим сифати ва самарадорлигини оширишнинг анъанавий методларидан воз кечиб, янги медиа ва ахборот коммуникацион технологиялар асосида ривожлантириш ҳамда шу асосда замонавий талабларга мос келадиган сифатли билим ва савияга эга бўлган рақобатбардош ёш авлод кадрларини вужудга келтиришни тақозо этмоқда. Ушбу йўналиш бўйича биз ишни, аввало мактабгача таълим ташкилотларида фаолият юритиб, ёшларга таълим-тарбия бериб келаётган тарбиячиларга малака ошириш институтларида информатика ва ахборот технологиялари фани мазмунига медиакомпетентлик тушунчасини чуқур сингдириш масаласини бирламчи вазифа сифатида кўришдан бошлаш даркор.

#### **Адабиётлар**

1. Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг Олий мажлисга Мурожаатномаси. 2020 йил 25 январь.
2. Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг Олий Мажлисга Мурожаатномаси. <https://uza.uz/oz/politics/zbekiston-respublikasi-prezidenti-shavkat-mirziyeevning-oliy-25-01-2020>
3. Маматова Я., Сулайманова С. Ўзбекистон медиа тараққиёти йўлида. Ўқув қўлланма. Тошкент, «Extremum-press». 2015.
4. Медиа ва ахборот саводхонлиги. Ўқув қўлланма. Б.Намазов, М.Файзиева, Ш.Шарафиддинов. Тошкент, Baktria press. 2018.
5. Баженова Л.М. Медиаобразование школьника (1-4 классы). Пособие для учителя. – М.: Изд-во Ин-та художественного образования Российской Академии образования, 2004. – 55 с.